

2. ЕКОЛОГІЯ ДОВКІЛЛЯ

УДК 504.06:330.101

Доц. С.І. Лебедевич, канд. екон. наук;
доц. С.Є. Шутка, канд. екон. наук – НЛТУ України, м. Львів

КОНЦЕПЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНСТИТУЦІЇ ЗЕМЛІ ЯК НЕОБХІДНА І ДОСТАТНЯ УМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Надано характеристику концепції Екологічної Конституції Землі як необхідної і достатньої умови сталого розвитку України. Проаналізовано як впливають на стан довкілля особливості вітчизняного господарського комплексу. Показано напрямки впровадження досліджень щодо інших методів підвищення надійності еколого-економічної системи.

Ключові слова: екологія, Екологічна Конституція Землі, сталий розвиток, довкілля, господарський комплекс.

Assoc. prof. S.I. Lebedevych; assoc. prof. S.Ye. Shutka – NUFWT of Ukraine, L'viv

Conception of ecological constitution of earth as necessary and sufficient condition of steady development of Ukraine

Description of conception of Ecological Constitution of Earth is given as a necessary and sufficient condition of steady development of Ukraine. It is analysed as influence on the state of environment of feature of domestic economic complex. Direction of introduction of researches is shown in relation to other methods of increase of reliability of the eko-лого-ekogomichnoy system.

Keywords: ecology, Ecological Constitution of Earth, steady development, environment, economic complex.

Вступ. Наприкінці минулого тисячоліття світова екологічна криза набула катастрофічного характеру. Тотальне погіршення якості довкілля та виснаження природних ресурсів поставили людство на грань вимирання.

Вже у середині ХХ століття у науковому і бізнесовому середовищах почало формуватись усвідомлення порочності техногенного типу світового розвитку. Наприкінці століття розуміння цього перетворилось у переконання, сприйняте більшістю державних і громадських інститутів. Розпочався світовий рух за досягнення сталого розвитку людського суспільства.

На рубежі другого-третього тисячоліття всезагально визнали, що довкілля, екологічні вимоги і соціально-економічний розвиток не можна розглядати відокремлено. Ефективна реалізація цього можлива лише при обов'язковій участі народів Землі та їх урядів у втіленні прийнятих Конференцією ООН "Ріо-92" положень "Порядку денного на ХХІ століття". Саме для імплементації такого підходу і розроблено концепцію глобального правового акту обов'язкової юридичної сили – Екологічна Конституція Землі (ЕКЗ) [1]. І значення прийняття ЕКЗ у світовому масштабі неперевершене, до того ж це стоїть кожній країні, водночас й Україні.

Постановка проблеми. Актуальності набуває проблема аналізу впливу концепції Екологічної Конституції Землі на сталий розвиток нашої країни.

Результати дослідження. Стан природного життєвого довкілля істотно залежить від антропогенного впливу. А щільність населення в Україні (80 чоловік на квадратний кілометр) майже вдвічі більша ніж середньо планетарна (42 чоловіка на квадратний кілометр). До того ж до нашої країни надходить забруднення і з інших країн як через переважаючі західні вітри, які несуть шкідливі речовини із Західної Європи, так і через те, що значна частина стоку наших річок формується за кордоном.

Негативно впливають на стан довкілля і особливості вітчизняного господарського комплексу. Так, за виробництвом сталі, кожна вироблена тонна якої супроводжується значним забрудненням довкілля, Україна посідає восьме місце у світі, випередивши і Великобританію, і Францію. Та й за розвитком гірничорудної промисловості наша країна в числі світових лідерів. Внаслідок цього в одних регіонах є глибокі кар'єри, а в інших – терикони (понад 1200). До цього ж є просідання ґрунтів, надходження у ріки великих обсягів шахтних і рудникових вод [2].

Техногенна аварія на Чорнобильській АЕС – це вже всесвітня екологічна катастрофа. Вона призвела в нашій країні до радіоактивного забруднення 53,5 тис. квадратних кілометрів території [3]. Від неї постраждало 26 млн. громадян, 2944 населених пунктів. Через радіоактивне забруднення з використання вилучено 180 тис. га ріллі та 157 тис. га лісу. У нашій країні екологічно чистими залишилося лише 7 % території [4]. Територія зони відчуження 2598 квадратних кілометрів. 3 місць постійного проживання було евакуйовано та переселено понад 162 тис. осіб. Станом на 1 січня 2006 р. в Україні проживало 2646106 постраждалих. На територіях, що зазнали радіоактивного забруднення, проживає 2054685 постраждалих, у т.ч. 472191 дитина віком до 14 років [3]. Тобто сталий розвиток для нашої країни більш ніж актуальний.

Сталий розвиток – це така господарська політика, яка забезпечує сьогоднішнє задоволення розумних матеріальних потреб суспільства з неминучим строго нормованим забрудненням навколишнього середовища й розумна експлуатація природних ресурсів, яка не має ставити під загрозу право майбутніх поколінь жити у здоровому середовищі і задовольняти свої потреби у природних ресурсах. Згідно з цим принципом усі закони і всі без винятку соціально-економічні рішення на будь-яких рівнях державного управління повинні прийматись з повним урахуванням екологічних вимог і обмежень [1].

Зазначимо, що немає єдності у поглядах на концепцію сталого розвитку. Прихильники цієї системи ідей підтримують програму дій, спрямованих на сталий розвиток з соціальної, економічної та екологічної точки зору. Підкреслюється також, що концепція сталого розвитку розглядається як передумова довготермінового прогресу людства, що супроводжується примноженням капіталу та покращенням екологічних умов. Для всього людства ця концепція передбачає цілеспрямоване, підтримуюче переміщення фінансових ресурсів з багатих регіонів у бідні при широкому обміні екологічними знаннями.

Існують, однак, і песимістичні погляди стосовно політики сталого розвитку. Зокрема, зазначають, що шанси домогтися сталого розвитку не можна оцінювати як дуже високі [5]. Коли траєкторія розвитку економіки, яка виходить з мети максимізації поточних статків, відхиляється від магістралі стало-

го розвитку, то перехід до цієї магістралі можливий лише тоді, коли нинішнє покоління проявить реальну готовність відмовитися від задоволення деяких потреб заради майбутнього. З позицій же теорії суспільного вибору вимога сталого розвитку обумовила б відмову від реалізації домінуючих груп інтересів. У демократичній системі досягнення сталого розвитку вважають ще більш проблематичною метою. Направду, як можна очікувати від пануючих у суспільстві індивідів, які не рахуються з інтересами сьогодення покоління людей, додатково враховувати ще й інтереси майбутніх поколінь.

Ось тому, вважаємо, що й треба прийняти глобальний правовий акт обов'язкової юридичної сили – ЕКЗ, який примусово впровадить у всесвітньому масштабі сталий розвиток. Тому Екологічна Конституція Землі – є необхідною умовою розвитку людства, в т.ч. й нашої країни.

Принципово складною є проблема безпосереднього прийняття ЕКЗ світовим співтовариством. Вважаємо, що достатню увагу необхідно приділяти її зв'язку з національними конституціями, національним правом загалом. Концепція Екологічної Конституції Землі, навіть на сучасному рівні, до всесвітнього впровадження у дію самого правового акту, надає методологічну базу для реалізації ідеї сталого розвитку, ефективного їх впровадження у практику управління національною економікою. При цьому не можна не погодитись з думкою, що зважаючи на життєву необхідність конструктивного пошуку шляхів виходу з двох органічно пов'язаних між собою головних бід сьогодення (економічної кризи і екологічного лиха), необхідно прийняти Екологічний кодекс України, а після цього необхідно розробити і прийняти серію природоохоронних законів прямої дії [1].

На наш погляд, Екологічний кодекс повинен бути невеликим за обсягом і відображати основні юридичні норми країн-членів ООН, повністю узгоджуватись з Конституцією України.

Вважаємо, що в Екологічному Кодексі України повинно бути зазначено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території країни, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави. Фундаментальним принципом господарської політики нашої країни визначається принцип сталого розвитку. Усі закони України і всі без винятку соціально-економічні рішення приймають з повним урахуванням екологічних вимог і обмежень.

Екологічний Кодекс повинен визначати головні принципи і вимоги як до господарської діяльності, так і охорони природи на території України. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України. Повинна бути зазначена компетенція законодавчої і виконавчої влади всіх рівнів.

Повинен надаватись перелік і компетенція організаційних структур, які повинні втілювати постулати ЕКЗ, зокрема:

- Конституційного Суду України;
- органів правосуддя і прокуратури;
- екологічної поліції;
- екологічного банку України.

Щодо суб'єктів підприємницької діяльності, то повинно бути зазначено, що оцінка функціонування кожного з них здійснюється як за економічним, соціальним, так і за екологічним ефектом. Екологічні видатки і збитки запропоновано включати у валові витрати та відображати в бухгалтерському і податковому обліку, в усіх видах звітності.

Кожний господарюючий суб'єкт повинен нести відповідальність згідно з законодавством України за негативний екологічний ефект, за зниження екологічної оцінки його діяльності, а також отримувати податкові пільги за підвищення показників інтегрального еколого-економічного ефекту природокористування.

Загалом, основою Концепції Екологічної Конституції Землі є еколого-економічне вчення, зокрема, екологічна економія. Екологічна економія – це міждисциплінарна наука, яка базується на принципах і методах економічної теорії, прикладної економіки, екології та інших природничих наук. Предметом її є вивчення шляхів вибору раціональних способів виробництва матеріальних благ в умовах обмежених природних ресурсів, необмежених потреб та нестабільних (динамічних) умов природного життєвого довкілля [1].

Положення екологічної економії дають змогу обґрунтувати методологію управління економікою країни на засадах сталого розвитку, тобто на еколого-економічних засадах. Передусім, на цих засадах будується державна екологічна політика. На еколого-економічних засадах повинна будуватись і система управління економікою країни, система менеджменту на всіх ієрархічних рівнях. А економічний підхід до еколого-економічної системи дає змогу розглядати систему менеджменту як єдину систему "Виробництво – природне життєве середовище", застосовувати до неї кібернетичний підхід та побудувати оптимальну систему менеджменту на еколого-економічних засадах. Тим самим гарантується сталий розвиток нашої країни з максимальним інтегральним еколого-економічним ефектом природокористування. Тобто концепція Екологічної Конституції Землі є достатньою для забезпечення ефективного сталого розвитку України.

Висновки. Таким чином, проведене нами дослідження основ концепції ЕКЗ дозволило зробити висновок, що ця концепція є необхідною і достатньою умовою сталого розвитку України. Подальше дослідження дозволило нам розробити методологічні засади формування системи екологічного менеджменту і екоаудиту, зокрема у лісовиробничому комплексі нашої країни.

Література

1. Туниця Ю.Ю. Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 298 с.
2. Вишневський В., Косовиць О. Навколишнє середовище: яким воно є// Урядовий кур'єр. – 2004, № 73. – С. 14-15.
3. Загальнодержавна програма подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006-2010 роки/ Затверджено Законом України від 14.03.06 р., № 3522/IV// Урядовий кур'єр. – 2006, № 70. – С. 19-21.
4. Дробноход М.І. Стійкий екологічно безпечний розвиток: український конспект// Економічні реформи в Україні в контексті переходу до сталого розвитку: Матер. наук.-практ. конф. – К.: Інтелсфера, 2001. – С. 20-32.
5. Пахомова Н., Эндрес А., Рихтер К. Экологический менеджмент. – СПб: Питер, 2003. – 544 с.